

Péter Emőke Katalin

Tanulási migráció

Családok történeteit vizsgálva székely népmesékre jellemző történésekkel találkozunk. Néhány családtag, „vándorbotot öltve”, „feltarisnyálva” elindul szerencsét próbálni. Van, aki a legkisebb királyfi szerencséjével tér vissza, van, aki kudarcot szenved. Ezek a gondolatok – mi indítja az egyéneket és csoportokat a vándorlásra? – vezettek a migráció témájának vizsgálatához.

Kutatásom során eredeti dokumentumok alapján, a múlt és az interjúk segítségével a jelenlegi külföldi vendégmunkával, tanulással kapcsolatos kérdéseit tártam fel.

A kutatás számomra legérdekesebb része a külföldi munkavállalás céljai, elképzelések, álmok megfogalmazása, és ezeknek a megvalósítása volt. Hogy ezek az elképzelések álmok maradtak, vagy esetleg megvalósultak, természetesen esetenként változtak. A kutatásom során megpróbáltam ezeket az összefüggéseket feltárni.

A tanulmányi célú mozgás

A tanuláshoz, az új kulturális környezetek iránti kíváncsiságra, új tapasztalatokra és önállóságra való vágyás keltette migráció a humántőke mozgásának szerves része. Napjaink információs technikájával felnőtt fiatal generációjában egyre növekedik egy jobb élet elérése iránti vágy, amit szűkebb környezetük, családjuk, saját elszalasztott lehetőségként megélve támogatnak. Döntésük meghozatalának pillanatában nem valószínű, hogy tudatában vannak ennek hosszú távú következményeivel, hiszen a külföldi tanulás egy többirányú és hosszabb időtartamú, akár végleges elszakadás esélyét rejtí magában. (Rédai 2007). Az egyre szélesebb körben elterjedt, már a Sapiencia egyetem rendszerében is ismert Erasmus-program minden külföldön tanulni vágyó fiatal érdeklődő számára lehetőséget teremt. A globalizált világ által megváltozott munkaerőpiacon egyre növekvő jelentőségűvé vált a több földrajzi helyen szerzett tanulás, tapasztalat. A munkavállalóktól az újabb és modernebb technológia újabb elvárást is jelent. Ezért egyre több pályakezdő fiatal választja a külföldi tanulás lehetőségét. A külföldi oktatási rendszerbe való bejutás sok esetben a

migráció első lépéseként tekinthető, mert a tanulási idő alatt, a hasonló képzettségűek között kiépített kapcsolatok áthidalják az országhatárokat. A szellemi tőke, akár csak a pénztőke, gyors megtérülésre törekszik. A szegényebb vidékről, országból származók esetében a külföldi tanulás nagyméretű, akár családi befektetést jelent, így a későbbi keresetből való viszonttámogatás elvárását támaszt a fiatallal szemben. (Rédai 2007, 219. p.).

A munkáltatóknak egyre több figyelmet kell fordítaniuk a képzett munkaerő megszerzésére és megtartására, mert a jelentősen képzett és stratégiai jelentőségű ismeretek birtokosai a munkahely-változtatással nemcsak az ismeretet és tapasztalatot viszik el, de képesek lehetnek gátolni a korábbi foglalkoztatójuknál folyó tevékenységet (Rédai 2008).

Így elmondható, hogy napjaink munkaerő-vándorlásának egyik aktuális és terjedőben levő formája az „agyelszívás”. A DailyBusiness.ro munkatársa kutatásai alapján megállapítható, hogy az átszervezések során alkalmazott szubjektív kritériumrendszer kudarcra ítéli az adott vállalatot vagy intézményt, és ugyanakkor elvándorlásra sarkalja a fiatal tehetséges munkaerőt. Ennek elkerülésére kizárólag egy objektív, átlátható és mérhető mutatókat tartalmazó felértékelő rendszer szolgáltathatja a megoldást. A válság okozta körülmények között szükséges egy olyan stratégiai váltás, amely lehetővé teszi az értékes munkaerő visszatartását, amelynek következtében a munkaadó és a munkavállaló csak nyerhet. Az alkalmazott, ha érzékeli a teljesítményének elismerését, akkor a továbbiakban is igyekezni fog megfelelő erőfeszítéssel válaszolni. Fontos a vállalat szempontjából egy megfelelő karrierkoncepció kidolgozása úgy, hogy az új alkalmazott tudatában legyen már kezdettől fogva, melyek azok a szakaszok, kritériumok, feltételek teljesítése során előbbre léphet a besorolási ranglétrán.

A vállalati átszervezés feltételez egy koncepciót, ami felülír egy régebbit, feltéve, ha volt. Egy megfelelő tartalékstratégia hiányában következik be a meg gondolatlan leépítés. Mindez akkor lehetséges, amikor hiányzik egy országos szintű politikai, gazdasági, társadalmi elképzelés (program), amely biztosítana egy erős munkaerőpiacot. Összességében tekintve nem beszélhetünk értékes és főleges munkaerőről, csak specifikus szakértelemmel rendelkező dogozókról, akikre szükség van specifikus munkakörök ellátására. Megfelelő átgondolással lehet biztosítani egy összefüggő rendszert, amely perspektivikus, biztos, ellenáll a váratlan változásoknak a munkaerőpiacon. Ennek a kialakítására mely biztosítja a munkaerő megtartását, szükség van idejében befektetett alapos munkára, az érintettek kellő felkészítése érdekében.

A vállalatoknak mindenekelőtt a dolgozók motiváltságát kell szem előtt tartania a visszatartás érdekében, ugyanis a motivált munkavállaló nem gondol egy másik munkahely keresésére.

A hatékony motivációk közé tartozik – különös tekintettel a válságra – a rövid és hosszú távú stratégia, a jövőkép, valamint a hozott döntések hatásainak áttekinthető kommunikálása. A vezetésnek (management) állandó kapcsolatban kell lennie a dolgozókkal, a felmerülő kérdések tisztázása érdekében.

Az anyagi juttatás csak egy része a motivációnak. A karrierépítés az értékes emberek részére fontosabb, mint adott pillanatban megszerzett anyagi juttatás. A fejtudások mindig a jelenlegihez képest nagyobb anyagi juttatást ígérnek a jelöltnek, de ugyanakkor hangsúlyozzák az új munkakör előnyeit és a fejlődési lehetőségeket.

Az élvonalban elhelyezkedő vállalatoknál a külön juttatások közé tartoznak a teljesítményfüggő pótlékok, az egészségbiztosítási támogatás, a fogászati biztosítás, az életbiztosítás, a nyugdíjbiztosítási hozzájárulás, valamint összefüggések szervezése különböző ünnepi alkalmakkor stb.

Azon vállalatoknál, ahol a dolgozók kellő módon motiváltak, megbecsültek, az „agyelszívás” hatása nem érzékelhető, tehát nem tekinthető jellemző folyamatnak. Minden dolgozó nem lehet elégedett a vállalatban belüli helyzettel, tehát a munkaerő fluktuációja egy természetes folyamatként értékelhető. (Americanii investesc in migratia creierului romanesc <http://www.9am.ro/stiri-revista-presci/2006-05-12/americanii-investesc-in-migratia-creierului-romanesc.html/>, <http://codfiscal.realitatea.net/cum-poate-fi-limitata-migratia-creierelor-beneficii-mai-atractive-pe-termen-lung-decat-banii/> letöltve: 2012,01,27, 08,30,25)

A székelyföldi vendégmunka múltja

A külföldi vendégmunkát és tanulást mélyrehatóan elemzi Kozma 1879-ben megjelent, *A Székelyföld közgazdasági és közmívelődési állapota* című, pályadíjas munkája. A vagyonos lányok háztartásvezetési ismeretek megszerzésére indultak a városokba. A házicselédek nagy része azért ment el, mert vagy egyáltalán nem jutott munkához, vagy mert a szolgálatba szegődtek munkájukhoz viszonyítva rendkívül alacsony bérezésben részesültek (Kozma 1879, 122. p.).

Több XX. századi feljegyzés bizonyítja az ipari és mezőgazdasági munka összeegyeztetésének sikerességét. A legtöbbször a mezőgazdasági tevékenységek szünetelése alatt – a téli hónapokban – vállaltak gyári munkát.

Ugyancsak a XX. század elejére jellemző végleges távozási forma a tanulás. Tanulmányai befejezésével a friss szakemberek a városi munkahelyeket részesítik előnyben, még az adminisztratív munkalehetőség sem lesz elég vonzó számukra a hazatéréshez. Eredeti dokumentumok alapján a XIX. század végi és XX. század elei vendégmunka szándékait és eredményeit az alábbi táblázatban összesítettem. A külföldön tanulni szándékozók hazaérkezésük után szülőföldjükön vállalkozásba fektettek, vagy földet, esetleg állatot vásároltak és gazdálkodni kezdtek.

Szándék	Hazaérkezés utáni befektetés a múltban					
		mindennapi	ház	iparos vállalkozás	föld	állat
mindennapi	X					
külföldi tanulás				X	X	X
tőke			X		X	X
családi vagyon növelése	X					

A XIX. század végi és a XX. század elei, a szülőföldről távoli munkavállalás szándéka és hozama

Forrás: Saját szerkesztés a korabeli források alapján

Kutatási eredmények

Kutatásaim során alapsokaságnak a külföldi tanulmányból, munkavállalásból visszajött, Hargita megyében élő egyéneket tekintem, de pontos számukról nincsenek ismereteim. A kvantitatív kutatásomhoz mintavételi technikaként a hólabda mintavételt választottam, mert az alapsokaságról nagyon kevés adattal rendelkeztem (Tomcsányi 2000). Így számszerűen 2 interjúalannal kezdtem a kutatást, akiket a külföldi munkavállalás, tanulás előtti tevékenységük szerint választottam ki.

A kvantitatív kutatáshoz a kérdőíves felmérést a 2012 novemberében és decemberében végeztem. Kérdőívemben egyaránt használok zárt és nyitott kérdéseket.

A kérdőívben használt kérdéscsoportok:

- a kérdezettre vonatkozó általános, demográfiai adatokat gyűjtő, többségében egyválaszos zárt kérdések;

- a külföldi tanulással, munkavállalással kapcsolatos információk egy- és többválaszos zárt kérdésekből állnak (a céltelepülés, a végzett tevékenység, az eltöltött időintervallum stb.);
- a külföldi tevékenység (tanulás, munkavállalás hozamára vonatkozó, többségében nyílt kérdések);
- a Lickert-skála által nyújtott lehetőségeket felhasználom a külföldi tanulás, esetleg a vendégmunka motivációi és a visszaérkezés után ezek teljesülésének vizsgálatára.

A próbakérdés hatására az eredeti 1–5-ös skálát kibővítettem, így az 1–7-es skálát alkalmaztam: nagyon pozitív (7), pozitív (6), erős közepes (5), közepes (4), gyenge közepes (3), gyenge (2), valamint nagyon gyenge (1).

A megkérdezettekkel személyesen, a legtöbbször közösen egyeztetett helyen találkoztam.

A felmérés során szám szerint 85 személyt szólítottam és kértem fel, amelyből 53-an válaszaikkal készségesen segítettek. Személyes okokra: kudarc, szegény, itthon visszailleszkedési kellemetlenségekre hivatkozva 32 személy visszautasította a válaszadást. A kérdőívvezés elutasításával többszörösen, de válaszmegtagadással elenyésző esetben találkoztam.

A gazdasági jelenségek egymást meghatározó és befolyásoló kölcsönhatásban vannak. Feldolgozásra váró adataim nem függetlenek egymástól, tehát nagy valószínűséggel sztochasztikus kapcsolatban állnak.

A kérdőíves kutatásom során nyert nagy mennyiségű információ feldolgozására statisztikai módszert alkalmaztam, az SPSS-t (Statistical Package for Social Science). Ez a statisztikai program kvantitatív adatok elemzésére specializálódott.

Elemzésem során legtöbbször a keresztábra-elemzést használom, mely két nominális vagy ordinális változó közötti kapcsolat meglétét és a kapcsolat szorosságát vizsgálja.

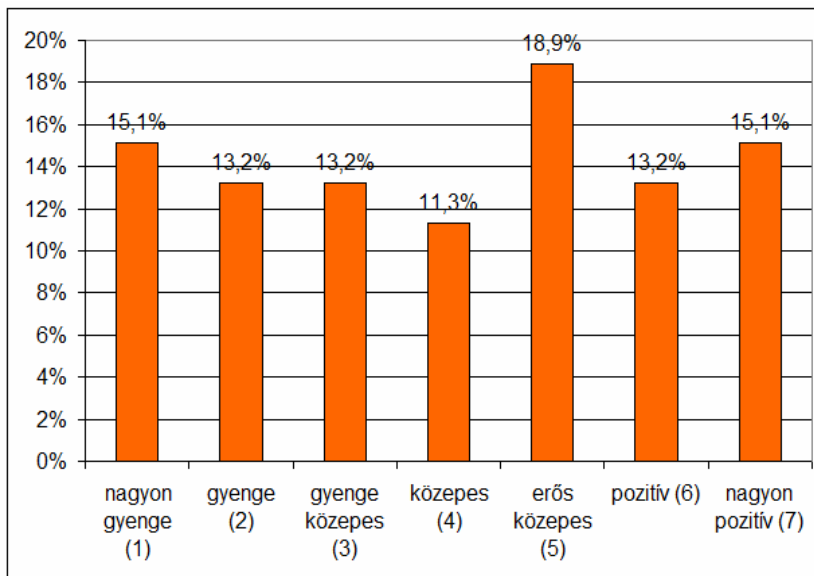
A változók közötti kapcsolatok elemzése előtt megvizsgáltam az adott változók gyakorisági eloszlását is. Abban az esetben, ha két változó kapcsolatban van, de nem tudjuk, hogy a cellák közül melyek okozzák ezt a kapcsolatot, az adjusztált reziduum (Adjusted Residual) megfigyelése fog segíteni: ha az adjusztált reziduum abszolút értéke 2-nél nagyobb, akkor a két kategória között szignifikáns kapcsolat van (Lázár 2009).

Korrelációanalízist a numerikusváltozó közötti kapcsolat szorosságának meghatározására használtam. A korrelációanalízis mindezek mellett információt

nyújt a kapcsolat irányáról is. Ha a korrelációs együttható előjele pozitív, akkor a két változó közötti kapcsolat egyenes arányú, negatív előjel esetén pedig fordított arányról beszélünk (Pallant 2001).

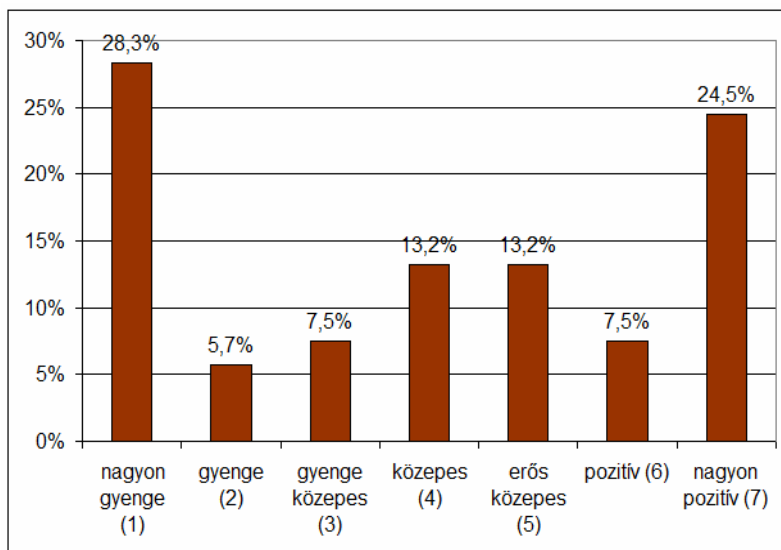
Abban az esetben, ha két változó szignifikancia szintje kisebb, mint 0,05, akkor a két változó között statisztikailag igazolható kapcsolat van.

A külföldi vendégmunkára induláskor megkérdezettek 94,3%-ának az 1-től 7-ig terjedő kiszélesített Lickert-skála szerint nagyon fontosak voltak az anyagi indítékok, 83%-nak maximálisan teljesültek anyagi elvárásai, de csak 82%-nak voltak induláskori magas anyagi elvárásai. Továbbá 2,3%-nak alacsonyabb Lickert-skála szerinti számszerűsítés szerint (5), és 4,5%-nak (4) fontosságú volt induláskor az anyagi motiváltság. A munkavállaláskor támasztott anyagi elvárás szignifikáns kapcsolatban van a külföldi vendégmunka során vállalt tevékenységgel. A legmagasabb, Lickert-skála szerinti (7) anyagi elvárással 46%-ban a mezőgazdasági munkára, 20%-ban az ipari tevékenységre és 16%–18%-ban a szolgáltatási szektorba és szellemi munkára jelentkezők voltak. A legalacsonyabb anyagi elvárást a Lickert-skála szerinti (4) külföldön tanulni vágyók támasztották.

*A megkérdezettek megoszlása az önmegvalósítás teljesülése szerint
Valamennyi minta: N = 53. Forrás: Saját szerkesztés*

A megkérdezettek 15,1%-ának maximálisan teljesültek (7), és ugyancsak 15,1%-nak egyáltalán nem teljesültek (1) a külföldi vendégmunkához fűzött önmegvalósítási szándékai. Interjúalanyaim 11,3%-a semlegesén válaszolt erre a kérdésre. Az önmegvalósítás teljesülése szignifikáns kapcsolatot mutat a kivándorlás előtti tevékenységgel. Az önmegvalósítás legnagyobb sikerét könyvelheték el 62,5%-ban a friss oklevéllel külföldi munkát vállalók, 25%-ban a közalkalmazottak, és 12,5%-ban az itthon szellemi foglalkoztatottak. Elvárt önmegvalósításuk teljesülésének meghiúsulásáról számoltak be (1) a friss oklevéllel rendelkezők 12,5%-a, az itthon közalkalmazottak 25%-a, a munkanélküliek 25%-a, a diákok, az iparban dolgozók és a szellemi foglalkoztatottak 12,5%–12,5%–12,5%-a. A külföldi vendégmunka előtt bér munkával (alacsony képesítésű alkalmi munkából élők) 66,7%-a alacsony önmegvalósítási szintet (2), de 33,3% magasabb (6) önmegvalósítási szintet könyvelhetett el. A volt kereskedelmi dolgozók 100%-ának önmegvalósítása (4) közepes szintű volt (Adjusted Rezidual 2,8). Az önmegvalósítás teljesülése szignifikáns kapcsolatot mutat a vendégmunka típusával. A közepes és közepes feletti önmegvalósítást elkönyvelők 100%-ának állandó jellegű külföldi munkahelye volt.

A gazdasági válság utáni megkérdezettek megoszlása a szakmai elvárások teljesülése szerint. Bázis: Valamennyi minta: N = 53. Forrás: Saját szerkesztés

A külföldi vendégmunkából visszajöttek körében a szakmai elvárások teljesülése fontos tényező volt. A megkérdezettek 28,3%-a csalódottan említette a sikertelen szakmai elvárásokat, ellenben 24,5%-ának maximálisan teljesültek az ilyen jellegű elvárásai. A szakmai elvárások teljesülése a szignifikáns kapcsolatban van új, indulás előtt elvárt kapcsolatokkal, a társadalmi háló bővítésével. Ezek szerint, akiknek a szakmai elvárásai jól teljesültek (6), azoknak az új kapcsolatok kialakulásának elvárása közepes volt (Adjusted Rezidual 2,8). Akiknek a szakmai elvárásai csak gyenge közepes (3) szinten teljesültek, 50%-ban maximálisan nagyszámú kapcsolat kialakítására vágytak (Adjusted Rezidual 2,5). A szakmai elvárások teljesülése szignifikáns kapcsolatban van a vendégmunkával eltöltött időintervallummal. Akiknek a vendégmunkához fűzött szakmai elvárásai teljesültek, azok 53,1%-ban 1–2 évet, 61%-ban 7–12 hónapot, 15,4%-ban 3–6 hónapot töltöttek külföldön. Az 1–2 évet külföldön dolgozók 60%-ban rendkívül elégedettek voltak, 20%–20% többnyire a szakmai elvárásaik teljesülésével. A szakmai elvárások teljesülése szignifikáns kapcsolatban van a befektetésekkel. Akiknek szakmai téren maximálisan teljesültek elvárásaik, hazaérkezésük után 38,5%-ban házépítésbe, javításba fektettek be, és 46,2%-ban megtakarításokat képeztek. Ők többnyire itthon, szülőföldjükön szeretnék kamatoztatni tapasztalataikat. A diákok visszaérkezés után többnyire tandíjra és a család megélhetésére fordították jövedelmüket (Adjusted Rezidual 4,6).

A vendégmunka előtti szellemi foglalkoztatottak 57,1%-ban megtakarították és 14,3%-ban a házzal kapcsolatos javításokra, felújítási munkákra, valamint 28,6%-ban tartozásaik törlesztésére költötték jövedelmüket (Adjusted Rezidual 2,3). Az ipari foglalkoztatást űzők 60%-ban házzal kapcsolatos javításokra, felújításokra, és 20%-ban telek- és autóvásárlásba fektettek. A bér munkából élők 33,3%-a házzal kapcsolatos költségeit fedezte, esetleg autót vásárolt. A vendégmunka utáni tevékenység szintén szignifikáns kapcsolatban van a befektetésekkel. Akik vendégmunka után az iparban helyezkedtek el, 50%-ban a házra, 25%–25%-ban a családra, vagy a telekkel kapcsolatos kiadások fedezésére költötték a külföldi munka során szerzett megtakarításaikat (Adjusted Rezidual 3,5). A visszatérés után szellemi tevékenységet folytatók 54,5%-a megtakarításait egy későbbi befektetés céljából félretette, 27,3%-a házvásárlásba, felújításba, 91,%–9,1%-ban a család segítésére, és a maga vagy a családtagok tandíjába fektetett. Banki tartozások törlesztésére főként a bér munkával foglalkozók fordították megtakarításaikat. A befektetések szignifikáns kapcsolatban vannak még a vendégmunka ideje alatti pénzküldés gyakoriságával. Akik a hazaérkezés

után banki tartozásokba fektették megtakarításaikat, 2 alkalommal küldtek pénzt, a házépítésbe és feljavításba fektetők 50%–50%-ban 4, illetve 6 alkalommal. Jövőbeli megtakarításra gyűjtők 33,3–33,3%-ban 2, illetve 6 alkalommal, míg, akik hazaérkezés után magántartozásokba fektették jövedelmüket, 50–50%-ban 2 és 3 alkalommal küldtek pénzt az otthonmaradt családtagoknak. Továbbá a hazaérkezést követő időszakai beruházásai „feketemunkát” is tartalmaznak: házépítés, javításnál, felújításnál előszeretettel kerülnek a jogi keretek között működő vállalkozókat, sőt a család megsegítésére szánt összegből is gyakran ilyen módon költöttek el.

Kivándorlás által érintett személyek tevékenysége

A kutatásomban a külföldi vendégmunka előtti tevékenységet vizsgálva azt tapasztaltam, hogy interjúalanyaim 3,8%-a a mezőgazdaságban, 9,4%-a az iparban, 1,9%–1,9%-a a kereskedelemben, illetve a szolgáltatóiparban dolgozott. A megkérdezettek 22,6%-a munkanélküli, 13,2%-a szellemi foglalkoztatott, 17%-a diák volt, és ugyancsak 17%-a friss oklevelét szerezte meg. Bértől, vagyis alacsony képesítésű alkalmi munkából a megkérdezettek 5,7%-a tartotta fenn önmagát és családját.

A kutatás interjúalanyai között több alkalommal vendégmunka előtti munkanélkülivel, diákkal találkoztam. Érdekeséggé az eddig biztos státusnak tűnő közalkalmazottak is útra keltek, sőt egyre több friss oklevéllel rendelkező külföldön próbálja első munkahelyét megtalálni.

A gazdasági válságot követő években vendégmunkát vállaló megkérdezettek 45,5%-a mezőgazdasági munkát, 18,9%-a ipari tevékenységet, 17%-a szellemi foglalkozást keresett magának, 15,1% a szolgáltatásban helyezkedett el, valamint 3,8% diákként tanult külföldön.

Az eredményeket összehasonlítva a gazdasági válság előtti kutatás ugyanerre a kérdésre adott válaszaival megállapítható, hogy napjainkban egyre többen keresnek szellemi munkát külföldön, és a fiatalok körében terjedőben van a külföldön megszerezhető tudás utáni vágy, de egyetlen interjúalanyom sem dolgozott külföldön kereskedelemben, vagy vállalt alacsony képesítést igénylő alkalmi munkát.

Kutatásom eredményei azt bizonyították, hogy a kivándorlás előtti tevékenység szignifikáns kapcsolatban van a visszatérés utáni tevékenységgel. Azok a megkérdezettek, akik külföldi vendégmunka során szellemi munkát vállaltak,

55,6% a szülőföldre való visszaérkezés után is szellemi foglalkozást találtak (Adjusted Residual 2,8), és 33,3%-uk a szolgáltatásban helyezkedett el (Adjusted Residual 3,9). A friss diplomával rendelkezők 11,1%–11,1%-a az iparban és kereskedelemben, 22,2%-a a szolgáltatásban, továbbá 33,3%-nak sikerül szellemi munkakörben elhelyezkedni, a visszaérkezésük után, 22,2% továbbtanul. A vendégmunkára munkanélküli státusuk miatt jelentkezők visszaérkezésük után 8,3% a mezőgazdaságban, 25%–25% bérmunkásként és szellemi foglalkoztatottként helyezkedett el, de 41,7% továbbra sem kapott állást, és újból munkanélkülivé vált. A diákok az ideiglenes külföldi vendégmunka után 11,1%–11,1%-ban az iparban és bérmunkásként helyezkedtek el és 66,7% folytatta tanulmányait (Adjusted Residual 4,7). Továbbá a kivándorlás előtti tevékenység szignifikáns kapcsolatban áll a vendégmunka alatti tevékenységgel. A friss diplomások 55,6%-a szellemi munkát vállal, 22,2%-a a mezőgazdaságban, 11,1%-a az iparban helyezkedik el és 11,1%-a a tanulmányait folytatja. A külföldi munkavállalás előtt mezőgazdaságban dolgozók 100%-ban külföldön is mezőgazdasági tevékenységet folytattak. Az iparban dolgozók 80%-a az iparban és 20%-a a mezőgazdaságban helyezkedett el. A diákok 55,6%-a a mezőgazdaságban és 33,3%-a a szolgáltatóiparban helyezkedett el a nyári szünetben, a szolgáltatásban dolgozók 100%-ban a szolgáltatásban helyezkedtek el. A bérmunkából élők 33,3%-a mezőgazdaságban, 66,7% az iparban helyezkedik el.

A külföldi vendégmunka alatti tevékenység szignifikáns kapcsolatban van a végzettséggel. A főiskolát végzettek 46,2%-a szellemi foglalkozást talált a vendégmunka során is, 15,4%–15,4%–15,4%-a folytatta tanulmányait, ipari, esetleg mezőgazdasági munkát vállalt.

Interjúalanyaim 86,8%-a a lejárt szerződések miatt, 11,3% az itthon maradt családtagok miatt, és 1,9% a szülőföldjén talált munkahelye miatt hagyta abba a külföldi vendégmunkát. A vakáció ideje alatt a külföldön dolgozó diákok is a lejárt szerződések miatt jöttek vissza. Elmondásuk szerint többekben megfordult a hallgatói jogviszony felfüggesztése, a pénzkeresési lehetőséget előnybe helyezték volna a tanulmányok folytatásával szemben, de a szerződésük meghosszabbítására nem volt lehetőségük, és így visszatértek szülőföldjükre az abahagyott tanulmányaik folytatására az itthoni oktatási intézményekbe.

A kutatásom során a megkérdezettek 58%-a megismételte a külföldi vendégmunkát, és 42%-a viszont nem indult újra útnak. A kérdőívek elemzéséből kitűnik, hogy a külföldi munkavállalás megismétlése szignifikáns kapcsolatban van a kivándorlás előtti tevékenységgel. Az itthoni munkanélküliek, a szellemi

foglalkoztatottak, az ipari dolgozók, az iskolapadban lévő diákok 12,9%-a és a friss oklevél birtokosai többször vállalták a külföldi vendégmunka nehézségeit. A külföldi vendégmunkát ismétlők körében a hazaérkezés után 35,5%-a nem talált magának állást. A diákok lehetőség szerint szívesen folytatták félbehagyott tanulmányaikat.

Jelenlegi kutatásom során a külföldi munkavállalást előidéző körülményeket és az azt követő visszatérés okait vizsgáltam. Személyes interjúk segítségével – a gazdasági válságot követő években – a külföldi vendégmunkából visszaérkezettek elhelyezkedését, beilleszkedését és a tapasztalatok, tanultak felhasználásának lehetőségét vizsgáltam.

Ismerve azt a tény, hogy a migránsok legtöbbször a hiányágazatokban helyezkednek el, a befogadó ország munkapiaci deficitjét mérséklék (Portes et al. 2001). A fentiekből megállapítható, hogy a befogadó országok többszörösen előnyös helyzetben vannak, hiszen a migránsok munkaerejüket ott hasznosítják, valamint a mindennapi fogyasztással a befogadó ország piacának komparatív előnyét növelik. A kibocsátó ország számos veszteséget könyvelhet el, ami szorosan összefügg a kötelező oktatással, a migránsokba fektetett humán tőkével, valamint az ebből adódó elvesztett haszonnal.

Kutatási eredményeim, a szűkebb környezet migrációs döntésével foglalkozó „új közgazdaságtan” (Massey et al. 2001) felfogást igazolja, mert interjúalanyaim vendégmunkával kapcsolatos döntései nem csak a jövedelemmaximalizálásra, hanem a kockázatok és az esetleges kudarcok csökkentésére is kiterjedtek.

Az elvégzett vizsgálatok alapján, valamint a múlt dokumentumainak feltárása során megállapítható, hogy a mindenkori ideiglenes erdélyi kivándorlásra jellemző volt a külföldi tanulás, ismeretszerzés, amit visszatérve kamatoztatni lehetett.

Felhasznált irodalom

Kozma F.: *A székelyföld közgazdasági és közmívelődési állapota*. Budapest, 1879, Kiadja a Székely Mívelődési és Közgazdasági Egylet.

Lázár E.: *Kutatásmódszertan a gyakorlatban az SPSS-program használatával*. Kolozsvár, 2009, Scientia Kiadó.

Massey, Douglas, S. et al.: Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. Volume 19. Number 3, September, 1993, 431–466. p.

Tomcsányi P.: *Általános Kutatásmódszertan*. Gödöllő, Budapest, 2000, Szent István Egyetem, 498. p.

Pallant, J.: *SPSS Survival Manual*. Philadelphia, 2001, Open University Press.

Péter Emőke Katalin: *A külföldi munkavállalás társadalmi-gazdasági jellemzői Hargita megyében*. Doktori értekezés, 2011.

Portes, A. – Haller, V. – Guarnizo, L.: *Transnational Entrepreneurs: The Emergence and Determinants of an Alternative Form of Immigrant Economic Adaptation*, 2001. http://www.transcomm.ox.ac.uk/working_papers.htm Letöltve: 2010/01/20.

Rédai Mária: *Mozgásban a világ*. Budapest, 2007, ELTE Eötvös Kiadó.